

Dramaturgia implicată

Sub aspectul implicării sale în zbuciumul contemporaneității, teatrul, mai ales prin dramaturgie și, încă și mai exact, prin dramaturgia originală, a oscilat între cei doi poli ai implicării: ilustrativism și dezbateri. Nu vreau să fac caz de terminologie, terminologia rămâne terminologie, nu este o judecată de valoare și, dacă e să discutăm serios și calm, piesele ilustrative își au și ele utilitatea lor, dar este o utilitate de un anumit grad, de un grad evident diferit de cel al dezbaterii.

Una din problemele care se pune însă (cel puțin sub aspect sociologic), este aceea că literatura, în calitatea ei de fapt al vieții publice, nu există în sine, nu există decât prin relațiile pe care le stabilește și pe care, uneori, le generează. O piesă închisă într-un sertar este (iarăși sub aspect sociologic) doar o dramaturgie potențială, dramaturgia reală este cea care se publică și se reprezintă, deci cea care stabilește niște raporturi cu receptorii. De aici se ridică o mulțime de chestiuni, care nu o dată au fost tratate superficial, care, însă, sînt mult mai grave decât par ele la prima, la a doua și chiar la a treia vedere. Ce înseamnă dezbateri, privită nu ca un fapt extraliterar, ci ca un fapt dramaturgic? În primul rînd, esențializarea unui fapt care încorporează o stare de spirit și dezvăluirea prin dramă (fără dramă nu există artă) a sensurilor faptului ca și a stărilor de spirit. Ca să nu alunecăm într-o discuție prea specializată, voi spune numai că nu există o singură manieră sau modalitate literară capabilă să creeze condiția dezbaterii, pentru că, dacă privim lucrurile la reala

lor valoare, din punctul de vedere al profunzimii dezbaterii, nu interesează atît cum anume este descris faptul (deci, modalitatea literară) sau ambalajul în care este prezentată drama (deci, tot modalitatea literară), ci capacitatea acestui triunghi magic al dramaturgiei (fapt, starea de spirit, drama) de a ne obliga să dezbatem (în forul nostru intim, în primul rînd) și prin aceasta să pătrundem dincolo de fumul dulce al aparențelor. Este evident naivă (cel puțin naivă) aserțiunea că dezbateri nu este autentică decât dacă personajele sînt descrise într-un anume fel și nu altminteri, dacă o piesă este construită prin procedeul consecvenței temporale sau retrospectiv, dacă (exagerez puțin) un scriitor scrie la mașina de scris sau cu penna. Ceea ce interesează, este capacitatea scriitorului de a crea (prin dramă) profunzimea dezbaterii. Dacă nu există asta, restul e tăcere.

Dezbateri și ilustrativism

Am ridicat această problemă, pentru că din cînd în cînd în discuțiile noastre literar-teatrale are loc o substituiri de termeni, ceea ce n-ar fi în sine o nenorocire prea mare, care, însă, duce la o substituiri de valori, nici asta n-ar fi o nenorocire prea mare, dacă n-ar fi uneori atît de vehementă, violentă și restrictivă. Și aici vreau să mă întorc la acea problemă a dezbaterii și a ilustrativismului. Am spus că ilustrativismul

își are utilitatea sa, e adevărat o utilitate limitată (care țină mai ales de ordinul transmiterii unei informații curente, dar nu întotdeauna cunoscute), cu condiția ca ilustrativismul să nu devină un criteriu al dezbaterii. Dacă într-o piesă ni se spune că personajul X trăiește într-un cartier anume, că utilizează anume mijloace de transport și că se află în anume raporturi cu vecinii și cu colegii de muncă, de unde vor proveni fi-rese niște neînțelegeri și bucurii, vom fi în posesia unei informații care poate fi interesantă, care însă nu ne va împinge la dezbaterea condiției umane sau sociale a omului de *astăzi* și de *aici*, uneori chiar în po-fida unei mari risipe de detalii de compor-tament cotidian.

Amănuntul în sine, oricât ar fi de exact, nu ne spune încă nimic despre valoarea și profunzimea dezbaterii. Și, ca să discutăm și mai deschis, faptul că un autor a surprins foarte exact un detaliu nu ne spune nici măcar că piesa este bună sau nu, ne spune doar că detaliul a fost bine surprins. Ceea ce ne interesează în primul rînd este actualitatea ideilor, a stărilor de spirit, a coliziunii dra-matice și nu utilizarea unui anumit tip de detaliu.

Dramaturgi și publicul

În dramaturgia noastră de astăzi (care pentru prima dată în întreaga istorie a li-teraturii noastre a devenit o mișcare dra-maturgică și nu doar un cumul de piese) se pun, cred, cu o mare acuitate două probleme.

Prima ține de dramaturgi. S-a vorbit mult într-o vreme de rolul succesului de public și s-au făcut exagerări de tot felul. Pro-blema, însă, nu este a dezgropării vechilor discuții ci, pe cît se poate, a aducerii unei lumini noi. Ceea ce au realizat pînă acum (cu precădere) dramaturgii de valoare este cea a aprofundării dezbaterii. Departe de mine gîndul că s-a realizat imposibilul, dar cred că este mai presus de orice discuție că s-au realizat lucruri care depășesc cu mult stadiul de interesant. Ceea ce s-a reali-zat mai puțin este contactul foarte viguros cu publicul. Pînă acum un contact foarte

strîns s-a realizat cu precădere prin inter-mediul genului, de pildă, comedia asigură o mare afluență de public, drama senti-mentală la fel. Este încă puțin. Cred că ar trebui să fim mult mai preocupați pentru realizarea unui contact realmente strîns cu publicul prin intermediul *oricărui* gen dra-matic. În dramaturgie, competiția este mult mai nemiloasă și mult mai internaționalizată decît în oricare alt gen literar. Trebuie să fim pe deplin conștienți de asta. Pentru un spec-tator mediu, vizionarea unui spectacol este un eveniment și, în consecință, tot felul de criterii disociative vor funcționa din plin. Nu ne este indiferent ce piese anume va alege *acest* spectator — piesele care-l obligă să mediteze sau piesele care nu-l obligă la nimic. Fiecare scriitor își creează publi-cul său, a spus cineva. Și dramaturgia noas-tră de valoare trebuie să-și creeze publicul ei (și nu doar prin modalitățile de gen). Nu este vorba de un compromis, ci de o preocupare de profunzime.

Atitudinea criticii

O a doua problemă ține de publicistică, de critica aplicată la dramaturgie și la teatru. În general, nu cred că dacă despre un roman va apare o recenzie bună, lumea va da buzna în librării și cartea se va vinde în două ore. Sînt destul de sceptic și în privința influenței globale a criticii lite-rare asupra literaturii unei țări. În ceea ce privește teatrul, însă, lucrurile arată cu totul altfel. Atitudinea și activitatea criticii dra-matice influențează nu atît evoluția dra-maturgiei, cît activitatea teatrelor, activitatea lor cotidiană, alegerea pieselor, distribuirea lor etc., tot ce face ca activitatea teatrală să arate așa și nu altfel. Cred că din acest punct de vedere s-a acordat o importanță minimă instrumentelor de cunoaștere estetică. Succesele (reale) și eșecurile (tot reale) adesea, nu sînt abordate prin prizma unor preocupări estetice fundamentale, ci sînt privite ca niște manifestări ocazionale, indiferent de vorbele vehiculate. Dar, dîndu-i ocazionalului ce-i al ocazionalului, să-i dăm fundamentalului ce-i al fundamentalului, pentru că numai asta ne justifică și ne motivează.